

ЭКОЛОГИЙН ЁС ЗҮЙД БАРИМТЛАХ ЗАРЧМУУДЫН ТУХАЙД

*Т.Дорждагва (Ph.D), Г.Мэнд-Амар (Докторант)
МУИС-ийн ШУС-ийн Хүмүүнлэгийн ухааны салбар
Философи, шашин судлалын тэнхим*

Түлхүүр үгс: Антропоцентризм, биоцентризм, экоцентризм, экологийн ёс зүйн үндсэн зарчмууд, экологийн императив, материаллаг хийгээд оюуны хэрэгцээ, уламжлал, ертөнцийн тухай дүр зураг, холизм, дотоод экологи

Товч утга: Хүн төрөлхтөн шинжлэх ухаан, техникийн дэвшилийг ямагт өөдрөгөөр үнэлэн соёлын үнэлэмжийн тогтолцоонд оруулж, тэдгээрийн хөгжлийг эдийн засаг, соёлын гэрэлт ирээдүйтэй холбон үзэж ирсэн байдаг. Гэтэл техник болон соёлын харилцан үйлчлэл нь нэлээд зөрчилт шинж чанартай байдаг болохыг хүмүүс харьцангуй хожуу олж мэдсэн байна¹. Өөрөөр хэлбэл “рационализм, технократизмын түгшүүр”-ийн тухай ердөө өнгөрөгч зууны 70-80-аад оны үеэс л идэвхитэй ярих болсон байна. Энэ бүгд нь соёлын философи, үнэлэмжийн онол, ёс зүйн асуудалд зайлбаргүй холбогдож, хүмүүсийн эрх, ашиг сонирхолыг аль нэгэн өнцгөөс хөндөж байдаг талаар олон орны судлаачид бичиж онцолсоор иржээ. Ялангуяа сүүлийн үед интернетэд байрлуулсан зарим материалуудыг уншихад “сэтгэл эмзэглүүлэхүйц” санаанууд үзэгдэж байсныг зориуд тэмдэглэе². Тиймээс бид өнгөрөгч 5 дугаар сард эл асуудалд холбогдуулан биоэтикийн сэдвээр нэг илтгэл бэлтгэн хэлэлцүүлж, санаа бодлоо бусадтай хуваалцаж байсан юм³. Харин энэ удаа экологийн асуудалд уншигчдын анхаарлыг хандуулахыг эрмэлзэж байгаа билээ.

Судлаачдын үзэж байгаагаар энэхүү асуудлыг шийдвэрлэх **технологийн ба хүмүүнлэгийн** гэж нэрлэж болох хоёр үндсэн чиглэл байна. Үүнд:

- Технологийн чиглэл. Энэ нь нөөц баялагийг хадгалж хамгаалах, хог хаягдлын хэмжээг багасгах, цэвэрлэх тогтолцоог боловсруулж, дэлгэрүүлэхэд оршино;

- Экологийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дан ганц технологийн чиглэл хангалттай бус юм. Тиймээс орчин үеийн хүний зан үйл, соёлыг, түүний үнэлэмжийн чиг баримжаалал болон баримтлалыг зайлшгүй өөрчлөх хэрэгтэй болж байна⁴.

Экологийн ёс зүй гэх XX зууны 70-аад онд буй болсон чиглэл нь орчин үеийн иргэншлийн үсрэнгүй хөгжилтэй холбоотой гарч болох аюул заналаас байгаль болон хүнийг хамгаалах зорилготой үүссэн байна. Түүний нэг зорилт нь байгалийн хэсэг болох хүн эсэн мэнд үлдэх явдлыг хангах үнэлэмж-хэм хэмжээний баримтлалуудыг буй болгоход оршино. Экологийн ёс зүйд байгаль болон хүнийг хүчирхийлэхээс татгалзах, бүх амьд биеийн үнэ цэнийг хүлээн зөвшөөрөх, энэ асуудлыг шийдвэрлэдэг албадлагын аргыг үгүйсгэх гэх зэрэг хүмүүнлэг гол зарчмуудыг хэрэгжүүлэн бодит байдал болгох асуудлыг авч үзэх болсон юм.

“Зарчим” гэдэг бол угтаа субъектив зүйл байдаг. Өөрөөр хэлбэл, тухайн үйлдэгч (сэтгэн бодож, хэлж ярьж, бүтээн байгуулж буй хэн бүхэн)-ийн оюуны болоод материаллаг үйл ажиллагаандаа баримтлах арга зүйн талын хэрэгсэл юм. Энд бид аль нэгэн зарчмыг үндэслэн томъёолох, түүнд нэр оноох, тэдгээрийг чухалчлалаар нь эрэмбэлэх зорилго тавиагүй болно. Гагцхүү интернетэд тавигдсан зарим мэдээлэл, тэдгээрийн нэр томъёо болон бүтцийг ашиглан өөрсдийн байр суурь, үзэл бодлоо илэрхийлье⁵.

1. Бидний үзсэн “Экологийн ёс зүй: үндсэн зарчмууд” нэртэй нэгэн материалд “**Түрэмгий антропоцентризмээс татгалзах нь**” гэж нэг зарчмаа нэрлээд “Сүүлийн зуу зуун жилийн европын соёлд хүнийг ертөнцийн барилгын төв хийгээд зорилго гэж үзэх нь зуршмал байлаа. Энэ бол антропоцентризм. Энэ зарчмаас татгалзах хэрэгтэй. Шинэ ертөнцийг үзэхүйг **биоцентризм** буюу **экоцентризм** гэж нэрлэж байна” гэж бичжээ. Үүнийхээ үндэслэл болгож хүн бол бусад бүх амьтны нэг адил байгалийн тийм л хэсэг. Тэрээр аливаа бүхний эзэн нь биш бөгөөд экологийн тэнцвэрт байдлыг

¹ Т.Дорждагва. Соёл судлал. Сурах бичиг. I хэвлэл. – УБ.: БИТПРЕСС, 2010. – 221 дэх талд үзнэ үү.

² http://mobile.studme.org/1939121719242/etika_i_estetika/aktualnye_problemy_sovremennye_napравleniya_etiki

³ Т.Дорждагва. Ёс суртахууны зарим тулгамдсан асуудалд // “Монгол дахь ёс суртахууны боловсролын тулгамдсан асуудал” эрдэм шинжилгээний бага хурлын илтгэлийн эмхэтгэл. 2015.05.15. – УБ.: Ган зам пресс, 2015. - 24-31 дэх талд үзнэ үү.

⁴ http://mobile.studme.org/1776100719243/etika_i_estetika/ekologicheskaya_etika_osnovnye_printsipy

⁵ http://mobile.studme.org/1776100719243/etika_i_estetika/ekologicheskaya_etika_osnovnye_printsipy

эвдэх ёсгүй. Амьдралын аливаа хэлбэрийн үнэ цэнэ, түүний ховор нандин чанарыг хүлээн зөвшөөрч, түүнд үл хүчирхийлэх зарчмыг дэлгэрүүлэх ёстой гэсэн байна. Мөн **Газар дэлхийн ёс зүйг** үндэслэгч, америкийн эрдэмтэн О.Леопольд⁶ газар дэлхий (Гей)-г амьд гээд: тусгаар биес үнэлэмжтэй байдаггүй, харин биотик нийгэмлэг үнэлэмжтэй байдаг гэж үзсэн ажээ. Амьд тогтолцооны авир ариншин, ашиг сонирхолд хүний эрх захирагдаж байх ёстой, амьтны эрхийг хамгаалъя гэсэн санаанууд гарч байх нь ч бий. Энэ бүхний үндсэн дээр биоцентризмыг антропоцентризмд сөргүүлэн тавьжээ.

Ёс зүйн судлагдахууны хүрээ өргөжиж, ёс суртахууны хэм хэмжээ амьд ертөнц хийгээд бүхэлдээ байгальтай харьцахад дэлгэрч байгаа нь сайшаалтай байна. Гэхдээ дээрх томъёололын “гүрэмгий” гэсэн тодотголтой нь санал бүрэн нийлэх ч, ерөөс “антропоцентризмээс татгалзах” тухайд зарим тайлбар хэлмээр санагдаж байгаа юм. Учир юун гэвэл дээр дурьдсан санаанууд нь угтаа хүний л эсэн мэнд оршин тогтнох зайлшгүй хэрэгцээ мөн болно. Нөгөө талаар оюун ухаант “Хүн-эрдэнэ” байгалийг илүү сайн танин мэдэж, түүнд ухаалаг бус харьцаж ирсэн алдаа эндэгдлээ залруулж чадах “боллоцоотой” гэж үзэж байна. “Бололцоогүй” гэх гутранги үзэл ямар утгатай байх вэ? Энэ нь биднийг сайн, сайханд хүргэх үү? Үгүй л болов уу. Цаашдаа ч хүн төрөлхтөний оюун ухааны цаглашгүй боломжууд асуудлыг шийдвэрлэх гарцыг тухайн цаг үе бүрт олж хэрэгжүүлэх болно гэж бид үздэг юм. Харин энд ёс суртахуун маш чухал үүрэг гүйцэтгэх ёстой гэдэгт эргэлзэх юм алга.

Хүн нь “соёл” хэмээх чанараараа бусдаас, өөрөөр хэлбэл байгалиас ялгагдаж байдаг “тансаг” оршихуй мөн. “Хэрэв оршин байдаг бол оршин буй бүх юмны, хэрэв оршин байдаггүй бол оршин байдаггүй бүх юмны хэмжүүр бол хүн”⁷ гэж эртний Грекийн софист Протагор (НТӨ 481-411)-ын хэлсэн алдартай үзэл баримтлал нь антропоцентризм эртний улбаатай болохыг нотлохын зэрэгцээ, хожим нь өнөөгийн “Соёлын онол”-ын эх суурь болсон гэж үзүүштэй. Бидэнд хүний соёлын хөгжлийн түвшинг байнга дээшлүүлж байх хэрэгцээ байдаг нь угтаа соёлын “хүмүүнлэг” шинж чанарт оршино. Индивидуализм бол зөвхөн эгоизм биш. Дан ганц индивидуализмаар антропоцентризмийн учир холбогдлыг “буруутгаж” боломгүй санагдана.

Тогтвортой хөгжлийн асуудал бол хүний эсэн мэнд, аз жаргалтай амьдралын нэн чухал нөхцөлд анхаарлаа хандуулдгийг хэн бүхэн мэдэж байдаг болсон. Өөрөөр хэлбэл хүн төрөлхтөн байгалийг цөлмөн сүйтгэсэнээр өөрт нь аюул нүүрлэнэ гэдгийг нэгэнт ойлгох болсон билээ. Байгаль орчинтой зохирон, түүнтэй зохистой харьцаж, түүнийг хамгаалахад хэн гол үүрэг гүйцэтгэх вэ? Мэдээж хүн. Эх Дэлхий, байгалиа эрхэмлэн дээдлэх уламжлал хүн төрөлхтөнд бий. Түүнтэй зохирон амьдарч, эсэн мэнд үлдэх туршлага ч бий. Ертөнц дан ганц хүмүүнээс шалтгаалан оршино гэж хэлэх гээгүй ч, эцсийн эцэст энэ бүхнийг хэний төлөө, хэн ярьж, бичиж, мэтгэлцээд байгаа билээ дээ.

Иймээс дээрх ойлголтуудын аль нэгийг нь туйлчлахыг оролдож, өөр хооронд нь сөргөлдүүлэн үзэхээсээ илүү тэдгээрийг харилцаа холбоонд нь авч үзэж, шаардлагатай нөхцөлд аль, алиныг нь хэрэглээд явбал ямар вэ гэсэн санал дэвшүүлж байгаа болно. Дор хаяж буруутган шүүмжлэхэд “антропоцентризм” гэдэг энэ нэр томъёо хэрэглэгдэж таарна.

2. Герман-Францын философич А.Швейцер⁸-ын томъёолсон **экологийн императивт** “амьдралыг хадгалан хамгаалж, хөгжүүлэхэд үйлчилж байгаа юм сайн, амьдралыг устган мөхөөж, түүнд саад болж байгаа юм муу” гэж томъёолсон байдаг. Энэ санаа нь сувдаг шунахай, цэвдэг хүйтэн, хахир хатуу, гүрэмгий байдлыг төрүүлж байдаг бидний Эго-гоос татгалзахыг шаардаж байгаа хэрэг. Хүрээлэн буй орчин (одот тэнгэр, далай тэнгис, уул нуруу болон тал хөндий гэх мэт), бүх амьд бие бидний “амьдралын чанар”-тай холбоотой гэдгийг ухааран хүмүүн өөртөө хариуцлага хүлээх ёстой гэдэгтэй бид санал нэг байна. Ертөнцийг өөрчлөхийн тулд хүн өөрөө зайлшгүй өөрчлөгдөх шаардлагатай юм. Экологийн ёс зүйг үндэслэгчид болох А.Швейцер: “Амьдралыг бишрэн сүсэглэх нь универсаль ёс зүй болон бүхэлдээ хүмүүсийн ертөнцийг үзэхүйн үндэс болох ёстой. Ёс зүй бол амьдарч буй бүх юмны төлөөх хариуцлага мөн” гэсэн бол А.Леопольд: “Байгальтай холбогдох мөргөлдөөн зөрчил нь түүний нөөцийг зөвхөн буруу ашигласанаар төдийгүй, хүмүүс бүгдээрээ хамаарагдаж байдаг нийтлэг хэсэг болсон Газар дэлхийгээ олж харж чадаагүйгээр тодорхойлогддог” гэсэн байна⁹.

3. Орчин үеийн үзэл санаа болон уламжлалт үзлийг ашиглах нь. Экологийн ёс зүй нь

⁶ Альдо Леопольд (1887-1948) – Америкийн Висконсини их сургуулийн профессор, зохиолч, экологич эрдэмтэн. Тэрээр ой болон орчныг хамгаалагч, экологийн ёс зүйг үндэслэхэд чухал нөлөө үзүүлсэн бөгөөд 2 сая гаруй хувь борлогдсон *A Sand County Almanac* (1949) номыг зохиогч юм.

⁷ Античные философы. Свидетельства. Фрагменты. Тексты. (под ред. А.А.Аветисьяна) – Киев, 1955. – С. 122.

⁸ Альберт Швейцер (*Albert Schweitzer*; 1875-1965) -Герман болон Францын философич, теологич, хүмүүлэг үзэлтэн, хөгжимчин, эмч, Нобелийн шагналт (1952).

⁹ https://ru.wikipedia.org/wiki/Экологическая_этика

орчин үеийн шинжлэх ухаан (тухайлбал, системийн ерөнхий онол, синергетик гэх мэт), тэрчлэн уламжлалт төрөл бүрийн үзэл санаа (хүн төрөлхтөний түүхийн олон үеийн их сэтгэгчдийн сургаал, шашны үзэл санаа болон ардын мэргэн үгс гэх мэт) зэрэг нэн өргөн суурь дээр тулгуурлаж байгаа нь олзуурхууштай юм. Энд их бололцоо байна гэсэн үг. Түгээмэл харилцаа холбооны зарчим ёсоор байгалийн хэвийн хөгжил, түүний сэргэлт нь зөвхөн хувийн зан суртахууны сэргэлт, зан суртахууны чухалчлалтай хамтдаа боломжтой. Энд мэдээж экологийн ёс зүйн үзэл баримтлал, түүний хөгжил ямар нөлөөтэй болох нь ойлгомжтой.

Буддизм болон индуизм үл хүчирхийлэх, хүлээцтэй байх, бүх амьд биед хүндэтгэлтэй хандах эрхэм үзэл санаануудыг номлон сурталчилдаг бол Христийн шашин нь хүний зан суртахууныг төгөлдөржүүлэх, мөн энэрэл нигүүлсэл, хайр сэтгэл, уучлалыг багтаасан онцгой төлөв байдалд хүрэх аргыг хэлж өгдөг. Харин оросын космизм нь хүн болон орчлонгийн хоорондох энергийн байнгын солилцоо, харилцаа холбооны тухай үзэл санааг агуулж байдаг билээ.

Энэ бүгд нь уламжлал болон шинэчлэлийн зохистой харьцаанд бодож сэтгэж, ярьж бичиж, хийж бүтээж байхыг, аль нэгийг нь даган шуурах, туйлшрахаас биднийг болгоомжлуулж байгаа хэрэг гэж үзүүштэй юм.

4. Оюуны хэрэгцээг баримжаалсан шилжилт. Материаллаг үнэлэмжийг шүтэж шохоорхсон чиг баримжаа манай иргэншлийг мухардалд оруулсан юм. Тогтвортой хөгжлийн үзэл санаа юунаас эхэлсэн гээч. Энгийнээр тайлбарлавал дэлхийн улс орнууд тухайн хүн амд нийгмийн нийт бүтээгдэхүүн, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний ногдох хэмжээгээр уралдагсааснаас болоод байгалийн баялагаа шавхаж, хүний эрх, эрх чөлөөг хөсөрдүүлж, энэ нь эцсийн дүндээ эдийн засаг унахад хүргэсэн. Хүн төрөлхтөн эх байгальдаа ээлгүй хандсаныхаа горьг амсаж, том сургамж авсан юм. Аж үйлдвэрийн иргэншлийг голчилдоггүй тийм шинэ ёс зүй өнөөдөр аврагч болоод байна гэх болжээ. Ертөнцийн бүхэл бүтэн байдал (холизм) болон бүх юмсын дотоод харилцаа холбоог ойлгоход үндэслэгдсэн энэрэл нигүүлсэл, хүлээцтэй байдал, хайр сэтгэлийн үнэлэмжүүд бол Бурхан багшийн сургаал, Ведүүд, Упанишадууд, Библи, Коран, Талмуд зэрэгт илэрхийлэгдсэн уламжлалт үнэлэмжтэй холбоотой байна.

5. Ерөнцийн тухай бүх дүр зургийг өөрчлөхийн зайлшгүй нь. Ерөнцийн тухай шинэ дүр зургийн чухал элемент бол түгээмэл харилцаа холбооны хийгээд ертөнц дахины бүхэл бүтэн байдал (холизм)-ын тухай зарчмууд юм. Экологийн хүрээнд нүүрлэн буй өнөөгийн нөхцөл байдлыг даван туулахын тулд гадаад ертөнц (байгаль) болон хүний дотоод ертөнцийн хоорондох гол холбоог ухаарах зайлшгүй хэрэгтэй болж байна. Бүхнийг багтаагч дотоод холбоо оршдог тухай дүгнэлтэнд орчин үеийн шинжлэх ухаан улам бүр хүрч байна. 1930-аад онд германы физикч Э.Шредингер¹⁰ эгэл хэсгийн (квантын) харилцаа холбооны үзэл баримтлалыг дэвшүүлсэн ба энд хэд хэдэн квант нэг төлөв байдалд ормогцоо өөр хоорондоо харилцаа холбоотой болдог болохыг нотолдог. Бие биеээс зайтай оршин байгаа ойр дотны хүмүүсийн хооронд харилцаа холбоо хадаглагдах нь энэ зарчмын илрэл юм. Ер нь аливаа юмыг хэсэгчлэн тасчиж, тусгаарлан авч үзэх сэтгэлгээ нь дараагийн дугаарт тэдгээрийг нэгтгэн холбох, бүхэлд нь авч үзэхэд заавал хүргэдэг нь жам юм.

6. Ерөнцийн тухай орчин үеийн дүр зургийн талаарх чухал зарчим болох бүхэл бүтэн байдал (холизм)-ын зарчим. Холистик ертөнцийг үзэхүй нь манай ертөнцийг нэгдмэл амьд зүйл гэж үздэг. Энэ нь бүх юм өөр хоорондоо харилцах харилцаа холбооны, түүний дотор ухамсар болон хүрээлэн буй ертөнцийн дотоод холбооны үзэл санаанаас үүдэж байна. Хүний оюуны ертөнцийн жинхэнэ өөрчлөлт дотроосоо үүдэх ёстой. Үүнийг соёл судлалын хэлээр “органик шинэчлэлт” гэж нэрлэнэ.

Синергетикийг үндэслэгч Герман Хакен¹¹ тэмдэглэсэнчлэн хэрэв нийгмийн гишүүн бүр өөрийнхөө боломжийн хэмжээнд бүхэлдээ хариуцлагатай байхаар өөрийгөө авч явах юм бол өөрөө зохион байгуулагдах нийгэм тогтвортой оршин байж удаан хугацаанд динамикаар хөгжиж чадна. Бид бүгдээрээ шийдвэрлэх үүргийг гүйцэтгэх чадвартай гэдэгт итгэх хэрэгтэй байна. Орчин үеийн ёс зүй “юу хийх ёстой вэ” гэдэгт заавар өгөхгүй. Учир нь эмхлэн байгуулах үйл ажиллагааны субъект болох хүн хүлээгдэж байгаа үр дүнгийн төлөө өөрийнхөө хариуцлагыг ойлгосны үндсэн дээр үнэлэмж болон зорилгоо чөлөөтэй сонгож асуудлыг өөрөө шийдвэрлэх ёстой болдог. Туйлын тогтворгүй байдалтай өнөө үеийн энэ ацан шалаан дээр хүний хувь үйлдлийн боломж их нэмэгдэж байгаа ч, хүн бүрийн мөрөн дээрх хариуцлага өсөж байна.

¹⁰ Эрвин Рудольф Йозеф Александр Шредингер (*Erwin Rudolf Josef Alexander Schrödinger*; 1887-1961)- Австрийн онолын физикч, квантын механикийг үндэслэгчдийн нэг, Нобелийн шагналт (1933).

¹¹ Хакен Герман (*Hermann Haken*, 1927 онд төрсөн) – Германы онолын физикч, синергетикийг үндэслэгч.

4. **Дотоод экологийн чиглэл.** Энэ нь бие хүн, гэр бүл, ойр дотныхны хүрээндээс хальж, хүрээлэн буй орчныг бүхэл бүтэнээр өөртөө агуулах “би”-гийн мөн чанарыг ойлгох өргөтгөсөн ойлголттой холбоотой юм. Бүх ертөнцтэй нэгдмэл энэ шинэ сэрэн мэдрэхүй жижиг эгоист “би”-гээс том эгоист биш хамтын “би”-д шилжих шилжилттэй, тэрчлэн өөрийнхөө бүх гишүүдтэй шударга харьцах “дарамтлалгүй” нийгмийг бүрдүүлэхтэй холбоотой. Дотоод экологи нь хүмүүсийг өөрчлөхийн тулд нийгмийг өөрчлөх, мөн эсрэгээр өөрчлөхийн тулд эрс өөрчлөлт шилжилт зайлшгүй болох тухай ярихаас аргагүй. Хүний зорилго бол бусад хүмүүстэй, гариг ертөнцтэй, бас өөртэйгөө зохиролыг олоход оршино. Өөрийгөө сонгохдоо бид хүн төрөлхтөнийг сонгодог гэсэн Кантын үзэл санаа өнөөдөр онцгой тулгамдсан байдалтай болж байна. Өөрийгөө сонгохдоо зөвхөн хүн төрөлхтнийг сонгох төдийгүй, хүрээлэн буй орчин, тэрчлэн ирээдүй хойч үеийнхний хувь заяаг сонгох хэрэгтэй юм.

“Антропоцентризм”, “биоцентризм”, “экоцентризм” гэх мэт ойлголтуудыг өөр хөөрөнд нь сөргөлдүүлэх шаардлагагүй, антропоцентризмээс бүрмөсөн татгалзах боломжгүй;

Байгаль орчинтойгоо ээлтэй харьцаж ирсэн Дорнын, тэр дундаа Төв Азийн ард түмнүүдийн баялаг уламжлалыг нарийвчлан судлаж, тэдгээрийг шинжлэх ухаан, техникийн шинэ шинэ амжилт, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал зэрэг орчин үеийн онол-практикийн ололттой холбон ёс зүйн сургалт, сурталчилгаанд түлхүү хамааруулах хэрэгтэй юм;

Эко системийг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэхэд дан ганц ёс суртахууны хэрэгсэл хангалтгүй. Иймийн тулд эрх зүйн бололцоог дээд зэргээр ашиглах, түүнийг албан байгууллага, газраас эхлээд улс орон, бүс нутаг, дэлхийн дахины хэмжээнд үйлчилж чадах “хүч тэнхээтэй” хэрэгсэл болгохын тулд шат шатандаа идэвхи чармайлт гаргах хэрэгтэй байна;

Хүмүүсийн ертөнцийг үзэхүйд эрс өөрчлөлт, “хувьсгал” хийх шаардлагатай юм. Хүн өөрийгөө шинээр цогцлоон буй болгож сурах ёстой. Хамтын ажиллагаа, энэрэл нигүүлсэл, итгэл, хариуцлага дээр суурилсан шинэ глобал ухамсрыг боловсруулах хэрэгтэй. Энд улс орон бүрийн боловсролын тогтолцоо, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, шашны байгууллага, ялангуяа гэр бүл чухал үүрэг гүйцэтгэдэг болохыг мартаж өсгүй буй заа;

Материаллаг баялгийн хэрэглээний хэмжээг бид хязгаарлаж чадна, тиймээс хязгаарлал дээр үндэслэсэн хэрэглээний илүү аядуухан бодлого, арга замыг боловсруулж хэрэгжүүлэхийг амьдрал биднээс шаардаж байна;

Байгаль болон өөрийгөө эсэн мэнд хадгалж хамгаалахын тулд бид эгоизм, индивидуализм, гедонизм, вещизм болон хариуцлагагүй байдал, хэрэглээг шүтэх, хялбар олзонд дурын үнээр хүрэхийг эрмэлзэх, чамин юмсаар орчин тойрныхондоо сэтгэгдэл төрүүлэхийг эрмэлзлэх зэрэг бүх үзэл санаануудад болгоомжтой хандах ёстой.

НОМ ЗҮЙ

1. Античные философы. Свидетельства. Фрагменты. Тексты. (под ред. А.А.Аветисьяна)-Киев, 1955.
2. Ц.Гомбосүрэн, Т.Дорждагва. Өрнөдийн соёлын философи: түүх ба онол. - Улаанбаатар-Хөх хот: БИТПРЕСС, 2010.
3. Т.Дорждагва. Ёс суртахууны зарим тулгамдсан асуудалд // “Монгол дахь ёс суртахууны боловсролын тулгамдсан асуудал” эрдэм шинжилгээний бага хурлын илтгэлийн эмхэтгэл. 2015.05.15. – УБ.: Ган зам пресс, 2015.
4. Т.Дорждагва. Соёл судлал. Сурах бичиг. I хэвлэл. – УБ.: БИТПРЕСС, 2010.
5. Шендрик А.И. Теория культуры: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2002.
6. http://mobile.studme.org/1939121719242/etika_i_estetika/aktualnye_problemy_sovremennye_napravleniya_etiki
7. http://mobile.studme.org/1776100719243/etika_i_estetika/ekologicheskaya_etika_osnovnye_printsiipy
8. https://ru.wikipedia.org/wiki/Экологическая_этика

ABSTRACT

The Authors of this Article have expressed their Views on the Crucial Issues of Today's Environment, briefly considering Threats of Rationalism and Technocracy. Besides using Materials of other authors on this Subject, which have Place on the Internet earlier, and paid Attention to the main Principles for Ecological Ethics.